

святчена 150-річчю ОНУ імені І. І. Мечникова та 55-річчю факультету романо-германської філології: 17 квітня 2015 р.: зб. матеріалів конференції. Одеса, 2015. С. 32–35.

5. Стрюк Н. В. Структурні особливості написів на одязі: рівень словосполучення (на матеріалі англійської та української мов). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2021. Вип. 22. С. 132–137.

6. Striuk N. Semantic classification of metaphors in Ukrainian and English inscriptions on clothing. *Ezikov Svyat (Orbis Linguarum)*. 2021. Vol. 19(1). P. 23–33.

7. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис: монографія. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.

УДК 81'373.2:821.161.2(038) Стус

ДОСВІД СТВОРЕННЯ «СЛОВНИКА ВЛАСНИХ ІМЕН ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ ВАСИЛЯ СТУСА»

Б. Л. Писаренко, Е. О. Кравченко

Анотація. Розглянуто деякі аспекти онімографії (опис власних імен поетичних текстів). Запропоновано структуру і зміст словникової статті, що передбачають відображення у словнику парадигми іменування художнього об'єкта, надання енциклопедичної інформації, поетонімологічного коментаря, включення необхідного і достатнього контексту поетоніма. У роботі застосовано загальнофілологічні прийоми і методи ономастичних досліджень: систематизація і класифікація контекстів з поетонімами; контекстний аналіз; метод конструювання, аналізу й синтезу поетонімосфери; метод реконструювання зв'язків у парадигмі поетоніма й поетонімосфері. Зазначено проблеми і перспективи розвитку поетонімографії.

Ключові слова: власне ім'я, словникова стаття, поетонім, контекст, функція.

Словник мови письменника належить до лексикографічних праць, зорієнтованих на пізнання творчої спадщини автора й адекватну інтерпретацію мовлення лінгвоперсони. Створення «Словника власних імен поетичних і публіцистичних текстів Василя Стуса» стане проміжною ланкою для студіювань, пов'язаних із потрактуванням мовної особистості шляхом встановлення особливостей самовияву поета через вибір імені в поетичному / епістолярному дискурсі, смислові наращения онімів, перетворення імен в індивідуально-авторський символ і т. ін. З'ясування власне текстового і позатекстового потенціалів імен спрацює на адекватне сприйняття лінгвоперсони через вияв авторських смислів і замислів.

Метою дослідження є студіювання лексичного потенціалу мовної особистості Василя Стуса з окресленням закономірностей вияву семантично / символічно навантажених онімів як маркерів лінгвоіндивідуалізації. **Об'єктом** дослідження є пропріальні одиниці оригінальних поетичних творів Василя Стуса і перекладів (збірки «Круговерть», «Зимові дерева», «Веселий цвинтар», «Час творчості» та ін.) як елементів тексту й компоненти поетонімосфери. **Предмет** дослідження – твірна база (протоімени й апелятиви), семантика, функції, системна організація номінативних одиниць як репрезентантів мовної особистості Василя Стуса.

Концепція «Словника власних імен поетичних текстів Василя Стуса» полягає у створенні праці інтегрального типу, що поєднує ознаки тлумачного, енциклопедичного, частотного словників і словника-конкордансу. Праця має на меті зареєструвати й подати трактування всіх власних імен і (частково) безонімних номінацій, ужитих у текстах Василя Стуса, як значущих складників поетичного мовлення «в їхніх формальних і змістових виявах з урахуванням необхідного і достатнього контексту» [1, с. 5].

Перший том Словника вміщує 668 номінативних одиниць, вилучених із рукописів, білових і чорнових автографів першого тому творів Василя Стуса (книга перша – вірші 1958–1970 рр., що увійшли до остаточного варіанту збірок «Круговерть», «Зимові дерева», «Веселий цвинтар»; книга друга – твори періоду 1956–1971 рр., що не увійшли до трьох перших збірок поета) [1]; другий том включає близько 500 онімних лексем, вилучених із чистових автографів другого тому – збірки «Час творчості» (поезії Василя Стуса і переклади поетичних творів Й. В. Гете) [2].

Суцільна вибірка пропріальних одиниць доводить безконфліктне співіснування власних імен, різних за походженням, змістовим і функційним навантаженням, участю у конструюванні індивідуально-авторської картини світу і т. ін. Протоіменами у поетичних текстах Васи-

ля Стуса виступають міфоніми (*Вакх, Дажбог, Марс*), назви географічних об'єктів, пов'язаних із часопростором твору та / або біографією письменника (*Венеція, Колима, Рахнівка*), реальні історико-культурні імена (*Бетховен, Леся Українка, Цезар, Шевченко*), вигадані імена художніх творів і літературних персонажів (*Вертер, «Заповіт», Мавка*), узуальні та okazіональні конотоніми (*дантеси, Едем, Нагасакі*), вигадані особові імена, що відтворюють план вираження традиційних для того чи того ономастикону антропонімів (*Галка, Дем'ян, Урсула*) та деякі інші.

Для розмежування твірної бази номінативних одиниць оригінальних текстів Василя Стуса і перекладних творів застосовано **індекси походження**. Індекс **1** надано поетонімам, похідним від історико-культурних інтерлінгвальних реальних імен: **АФІНИ, ГАЛЛЕЙ, НІЦШЕ**. Індекс **2** введено для позначення одиниць, похідних від інтралінгвальних реальних імен, які вибудовують історико-культурну і націєтвірну картину світу Василя Стуса або Й. В. Гете: **ДОНБАС, «ЛЬМЕНАУ», ФРАНКО**. З індексом **3** виступають одиниці, похідні від загальновідомих історико-культурних вигаданих імен (міфоніми, імена літературних персонажів, заголовки художніх творів): **ЙОРИК, «КОБЗАР», КРОНОС**. Твірною основою імен з індексом **4** стали імена в переносному значенні – узуальні або okazіональні конотоніми: **АФРИКА, ГОЛГОФА, ІКАРИ, СВЯТОШИН**. Основою вигаданих імен з індексом **5** виступають традиційні для реального ономастикону одиниці на зразок **АЛЬБАНІС, ГАННА, ФРІЦ**. До поетонімів з індексом **6** уналежнено індивідуально-авторські вигадані імена, похідні від апелятивів: **«ДЕКЛАРАЦІЯ ПОЕТА І ГРОМАДЯНИНА», «МЕТАМОРФОЗ РОСЛИН»**. Індексом **7** позначені безіменні номінації, які приховують (не називають) ім'я Бога, Батьківщини та деякі інші: **БОГОМАТІР, ПАН-ГОСПОДЬ, ВІТЧИЗНА**.

Ідея контекстного розширення допомагає адекватній інтерпретації поетичних особливостей імені, оскільки потенціал поетонімів реалізується в різних структурах: слово / словосполучення, просте / складне речення, надфразна єдність, «набір» надфразних єдностей, текст. Функційне навантаження і текстотвірні потенції імені художнього тексту встановлюються шляхом визначення **необхідного і достатнього контексту** поетоніма (або еквівалента власного імені). Необхідний і достатній контекст поетоніма потрактовується як мінімальне контекстне оточення онімної одиниці, в якому розпізнається (есплікується) компонент (-и) семантичної структури [3, с. 476].

При укладанні Словника виявилось доцільним виокремлення мінімального контексту (слово або словосполучення): *залізобетонний Донбас, коханий Київ, кляті їуди, тьманий Дніпро, модернізована Голгофа, іграшковий Микола Щорс* та ін., який спрацьовує на реалізацію тієї чи тієї функції, закріплюючи текстотвірну роль поетоніма. Мінімальний – розширений контекст онімної одиниці – дає змогу з'ясувати вклад поетоніма в образність цілісного тексту і встановити функційне навантаження кожного варіанта парадигми.

Поетонімогенез у цілісному контексті твору передбачає визначення 1) двокомпонентних і 2) розширених парадигм. Пор.: 1) **РАХНІВКА** / хлібина; 2) **КИЇВ** / моє життя / білоколонний, **ЦЕРЕРА** / богиня / **ДЕМЕТРА** і т. ін.

Факультативний характер у Словнику носить позначення **семантичних типів контекстів**, головне призначення яких полягає в реалізації текстотвірної функції: контекст мрій, зацікавлень ліричного героя (*Так хочеться пожити хоч годинку, / коли моя розвіється біда. / Хай прийдуть в гості Леся Українка, / Франко, Шевченко і Сковорода* [4, с. 15]); контекст уявної бесіди (*Бальзаку, заздри: ось вона, сутана, / і тиша, і самотність, і пільма* [4, с. 17]); контекст молитви (*Боже, дуже прошу – / не забори од мене, що моє, / і не додай того, чого не праг я...* [4, с. 24]); контекст-медитація (*Чи, може, – Господи, прости – / людське життя – мана?* [4, с. 46]); контекст сну, марення (*Так увижається не раз / заснеш – не чути й третіх півнів, / і сновигають тіні дивні – / то Максимович і Тарас / бредуть Михайловим узвозом <...>* [5, с. 179]); контекст спогадів (*<...> і давні спогади – ще тільки-тільки теплі – / неслись водою тьмяного Дніпра...* [4, с. 98]).

Образотвірні потенції онімних одиниць аналізованих творів реалізуються у таких типах контекстів: метафоричний контекст (*Навкруг землі мої кружляли мрії, / і в серце хлюпав хвилями Дніпро* [5, с. 141]); контекст етимологізації (*Хай бідна муза Бедного Дем'яна / Нас при-*

неволить і благословить [6, с. 29]); контекст-рефрен (*Церква святої Ірини / криком кричить із імлі; Церква святої Ірини / криком кричить з-під землі* [4, с. 173]); контекст кола читання ліричного героя (*Я вчора дістала збірку / Андрія Вознесенського, / читала і перечитувала / «Осінь у Сігуді», / і думала: для розлуки / осені не чекають* [5, с. 66]); контекст, налаштований на звукоподібність з іменем: *Пітьма тайгова – як Елізіум, / модрина глиця – ніби сліз / окалини. В мошкарнім лісі / в кошмарнім краї – всі зійшлись / твої труски стезі* [6, с. 63]); контекст розшифровування алюзії (<...> і сполотніла, ждавши, **Сокорина** [4, с. 363]). Пор. варіанти основного тексту: *Спередвіків чекає Україна / свої сполотнілої краси* [4, с. 363].

Функційне навантаження поетонімів встановлене з усвідомленням функції власного імені художнього тексту як специфічної діяльності, спрямованої на створення художньої образності; «змінної», що трансформується разом із граматичною формою, варіантами поетоніма, семантичними і синтаксичними властивостями контексту, в який «занурений» поетонім, інформаційним і естетичним висловлюванням загалом. Серед образотвірних і текстоутворювальних функцій поетонімів виявлено такі: алюзійна, генетивна, зображувально-оцінювальна, зображувально-характеризувальна, іронічна, локалізувальна, метафорична, метонімічна, мнемонічна, оцінювальна, передбачувальна, підсилювальна, порівняльна, риторичне звертання, саркастична, символуотворювальна, характеризувальна, хронотопічна та деякі інші [1, с. 8; 2, с. 8].

З'ясовано, що лише поодинокі поетоніми (контекст рядка, двох рядків, строфи) можуть виконувати одну функцію: *Тільки Аврора мене збудить на лоні твоїм* [4, с. 297] (зображувально-оцінювальна). Змістова значущість і плідна співпраця імені з контекстом виявляється суміщенням двох функцій, які посилюють образотвірну та / або текстотвірну роль онімної одиниці: *Мов же! / (казав Вінграновський – ослось!) / Самота самоти. / Вузол тиші* [5, с. 120] (мнемонічна, характеризувальна); *Та б'є крильми сполохана Біда, / і див кричить, пітьму страхають сови...* [4, с. 42] (метафорична, зображувально-характеризувальна) і т. д.

«Поліфонія» поетонімів (три і більше функцій) простежується у розширеному контексті, налаштованому на сукупне (ім'я ↔ текст) оформлення цілісного смислу. Пор.: *Світ відзначав 100-літній ювілей / Володимира Ілліча Леніна* [5, с. 189] (хронотопічна, характеризувальна, іронічна); *Де свінула Софія світанкова, / упав каштан, немов морений дуб. / О рідна стороно! Бувай здорова, / ти щонайтяжча із моїх загуб* [4, с. 190] (локалізувальна, метафорична, зображувально-характеризувальна) і т. д.

Макроструктура словника містить передмову, перелік умовних скорочень, літературу і джерела, короткий словник термінів, власне-словник онімів поетичних текстів Василя Стуса, реєстрові слова, розміщені за алфавітним принципом, абетковий покажчик номінативних одиниць [1; 2].

Оскільки роль і призначення поетоніма залежить від його статусу у межах цілісності (поодинокі ім'я або складник поетонімосфери), запропоновано два варіанти мікроструктури словникової статті.

Структура і компоненти словникової статті поодинокого власного імені, вжитого у поетичному тексті, мають такий вигляд:

1. Заголовне слово у всій сукупності варіантів: контекстних синонімів, художніх дескрипцій, перифраз (парадигма поетоніма).
2. Статистична інформація (кількість вживань).
3. «Адреса» ілюстративних прикладів (дані про рік написання, видання та ін.).
4. Енциклопедична або лінгвістична інформація для похідних власних імен.
5. Ілюстративні приклади (контексти з поетонімом та / або мінімальні контексти).
6. Ономапоетичний коментар.
7. Перелік функцій [1, с. 9].

Пор.: **«БОРТНЯНСЬКИЙ2 (1) – поодинокий історико-культурний антропоетонім у вірші «О, тим і дорога мені...» (1969) із циклу «Забуттям» (зб. «Зимові дерева») [Стус-1(1), с. 54].**

[Протоонім Дмитро Степанович **Бортнянський** (1751–1825) – український композитор, співак і диригент, автор опер, камерно-інструментальних творів, хорових циклічних концертів].

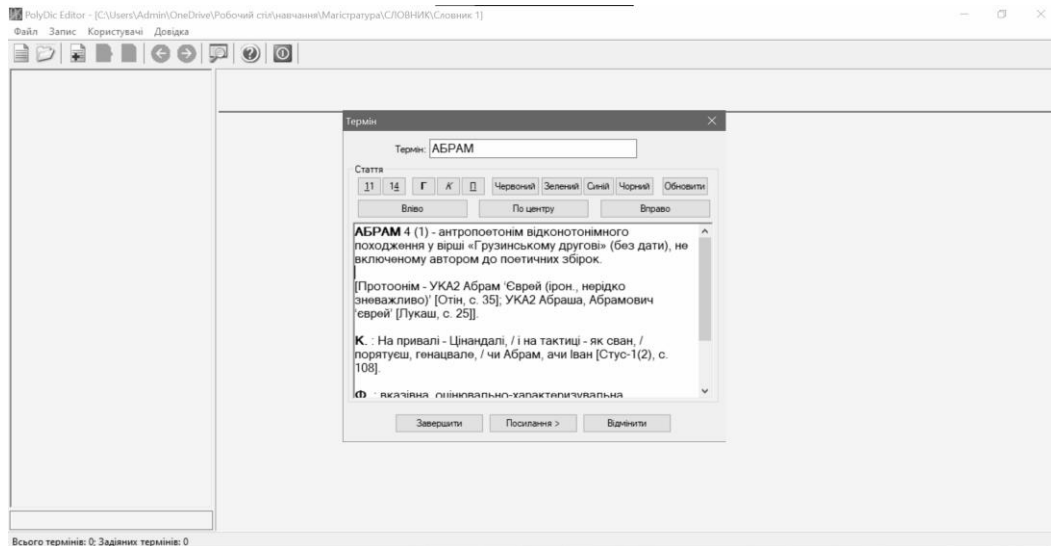
К. кола вподобань ліричного героя: *О, тим і дорога мені – / перегортаю сторінки книжок / іду в крамницю, / слухаю Бортнянського / про тебе дума* [Стус-1(1), с. 54].

Ф. : метонімічна, характеризувальна» [1, с. 41].

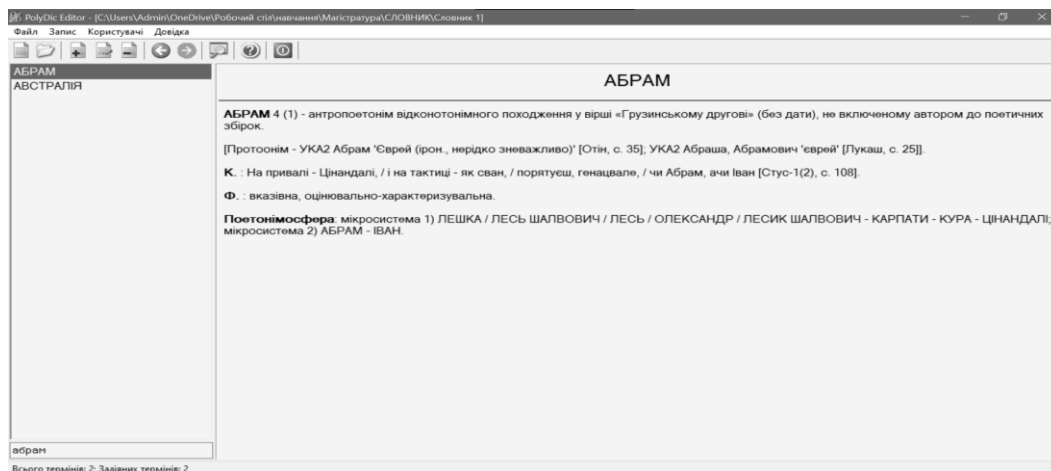
Зразок створення словникової статті в електронному словнику за допомогою сервісу PolyDic Editor версії 1.0:

1. Відкриваємо програму, обираємо місце зберігання майбутнього словника у ПК (готовий шлях буде відображений у верхній стрічці) та додаємо перший запис, що буде основою для словникової статті.

2. Вносимо необхідну інформацію про конкретне власне ім'я. Основні пункти виділяємо жирним шрифтом або курсивом; обираємо розмір шрифту, центрування і колір тексту, за потреби додаємо гіперпосилання та зберігаємо готову словникову статтю.

3. Готова словникова стаття буде відкриватися при виборі користувачем необхідного власного імені у лівій частині інтерфейсу програми.

Функціонал цієї версії словника також дає змогу користуватися кнопками редагування / видалення словникової статті, пошуку конкретного імені за літерами чи фільтрами.

Якщо у поетичному тексті вживається кілька поетонімів, доцільно встановити зв'язки і відношення досліджуваної номінативної одиниці з іншими власними іменами і додати до мікроструктури словникової статті компонент «Поетонімосфера». **Поетонімосферу** потрактуємо як «ієрархічну систему елементів (поетонімів) завершеного літературного тексту, інтегрованих у різномірні та різномірні множини (мікросистеми, макросистеми, надсистеми), що підпорядковані закону художньої цілісності» [7, с. 138]. Отже, інноваційним складником словникової статті стало виявлення всіх онімних (безонімних) лексем цілісного тексту, угруповання їх у поетонімосферу та / або виділення мікросистем і макросистем поетонімосфери. **Мікросистемою** називаємо сукупність поетонімів, об'єднаних спільною формальною і семантичною ознакою (-ами) [7, с. 139]. Виокремлення мікросистем дозволяє встановити оригінальні

змістові зв'язки та відношення онімних компонентів, які уможливають індивідуально-авторську інтерпретацію тексту та повноцінне прочитання тексту.

Пор. поетонімосферу у перекладі поезії Гете «Пісня блукальця під час бурі»: мікросистема 1) ДЕВКАЛЬЙОН – АПОЛЛОН-ПІТОН – ПІТОН; мікросистема 2) музи – харити; мікросистема 3) БРОМІЙ – ПІНДАР – ФЕБ-АПОЛЛОН; мікросистема 4) ЮПІТЕР ПЛЮВІЙ – КАСТАЛЬСЬКЕ джерело – АНАКРЕОН – СИБАРІС – ТЕОКРИТ [4].

Макросистему витлумачуємо як структурну одиницю поетонімосфери, що складається з мікросистем, узгоджених за змістом [3, с. 475]. Макросистеми поетонімосфери виокремлено, наприклад, якщо поетонім вжито у вірші, уналежненому до певного циклу. Пор.: макросистема поетонімосфери АНТОНІЙ – ХРИСТОС – МАРІЯ у перекладі циклу Гете «Венеціанські епіграми», 45 [4, с. 208]; макросистема поетонімосфери, складена із двох мікросистем: мікросистема 1) РИМ – ОСТІЯ; мікросистема 2) ФАЛЬКОНІЄРІ – АЛЬБАНІС у перекладі VI «Римської елегії» Гете [4, с. 194] та ін.

Зразок словникової статті з кількома поетонімами:

«**ПОДІЛЛЯ2 (1)** – топопоетонім (хоронім) у вірші «Високі думи відійшли, як грози...» (орієнтовно початок 60-х років), не внесеному автором до поетичних збірок [Стус-1(2), с. 271].

[Протоонім **Поділля** (Подільська земля, Пониззя, Подністров'я і Побожжя) – історико-географічна область України, охоплює територію сучасних Вінницької, Хмельницької (без північної смуги), Тернопільської (південь), північні райони Одеської областей, а також невеликі прилеглі території Житомирської, Черкаської, Кіровоградської та Київської областей. До Подільської землі також входять північне Придністров'я].

К. сну, марення: *І мариться село, / Де руки діда, схрещені в могилі. / Рахнівка. Гайсин. Голубе Поділля. / Все забуттям, мов терням, поросло. / Бо сплинув вік* [Стус-1(2), с. 108]. Неточна суміжна рима **могили** – **Поділля** має середню звучність.

Ф. : хронотопічна, зображувально-характеризувальна, мнемонічна.

Поетонімосфера: мікросистема 1) РАХНІВКА – ГАЙСИН – **ПОДІЛЛЯ**; мікросистема 2) ТАВРІЯ – ЗАКАВКАЗ'Я» [1, с. 184–185].

Висновки і перспективи. Форма, зміст, зв'язки і відношення між іменами цілісного текстового корпусу Василя Стуса уможливають інтерпретацію особистості Василя Стуса в усьому обсязі її виявів – еволюційному, культурно-естетичному, соціумному, лінгвокультурологічному.

Доведено, що встановлення закономірностей і напрямів реалізації мовної індивідуальності знаходяться у прямій залежності від вибору, осмислення і потрактування власних імен художніх текстів автора. Пріоритетність імен у створенні образності та змістової цілісності тексту доводиться шляхом: 1) обов'язкової систематизації номінативних одиниць художнього тексту; 2) встановленні зв'язків і відношень між компонентами поетонімосфери; 3) з'ясуванні еволюційного розвитку онімів, зумовленого текстовим рухом; 4) виявленні функційного навантаження й образотвірного, текстоутворювального потенціалу власного імені художнього тексту.

Укладання словника власних імен, який вміщує всі номінативні одиниці комплексного тексту Василя Стуса, стане доцільним для адекватного потрактування багатовимірності лінгвоперсони Василя Стуса.

Abstract. Some aspects of onymography (description of proper names of poetic texts) are considered. The structure and content of the dictionary article are proposed, which involve the reflection in the dictionary of the proper name paradigms of an artistic object, the presentation of encyclopedic information, poetonymological commentary, the inclusion of the necessary and sufficient context of the poetonym. The work uses general philological techniques and methods of onomastic research: systematization and classification of contexts with poetonyms; context analysis; the method of construction, analysis and synthesis of the poetonymosphere, the method of reconstructing connections in the paradigm of the poetonym and the poetonymosphere. The ways and prospects for the development of poetonymography are determined.

Keywords: proper name, dictionary article, poetonym, context, funktion.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кравченко Е. О. Словник власних імен поетичних текстів Василя Стуса. Т. 1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 288 с.
2. Словник власних імен поетичних текстів Василя Стуса. Т. 2 / ред. кол.: А. П. Загнітко (гол. ред.), Д. В. Козловська, Е. О. Кравченко, Г. В. Ситар. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 248 с.
3. Кравченко Е. О. Поетика зв'язків і відношень імені – тексту – поетонімосфери: дис. ... д-ра філологічних наук зі спец. 10.02.15. Київ: Київський національний університет імені Т. Шевченка, 2017. 560 с.
4. Стус В. С. Твори. Т. 2. Час творчості. Dichtenszeit. Львів: ВС «Просвіта», 1999. 486 с.
5. Стус В. С. Твори. Т. 1. Кн. 1: Зимові дерева. Веселий цвинтар. Круговерть. Львів: ВС «Просвіта», 1994. 431 с.
6. Стус В. С. Твори. Т. 1. Кн. 2: Поетичні твори, що не ввійшли до збірок (1958–1971). Львів: ВС «Просвіта», 1994. 302 с.
7. Загнітко А. П., Кравченко Е. О. Отношения и связи в поэтонимосфере: типологическая общность и отличие / Relacje i połączenia w poetonimosferze: cechy wspólne i różnice. *Przegląd Rusycystyczny*. 2021. Nr 4. С. 136–166.

УДК 002.1: 338.43

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ ТОВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Ю. В. Погоріла, О. С. Щербіна

Анотація. У цій статті розкрито особливості ведення документації ТОВ, діяльність яких зосереджена на аграрній промисловості. Для розкриття теми було використано методи наукового пізнання: аналізу і синтезу, пояснювальний, порівняльний та узагальнюючий. Розглянуто особливості ведення документації товариствами з обмеженою відповідальністю, охарактеризовано специфіку окремих аграрних підприємств, а також перспективи розвитку аграрних ТОВ.

Ключові слова: ТОВ, аграрна промисловість, аграрні підприємства.

Вступ. Аграрна діяльність посідає провідну позицію в економічній сфері в Україні. Вона є найбільш затребуваною сферою діяльності, оскільки об'єднує процеси оброблення і перероблення сільськогосподарської сировини, координує роботу сільськогосподарського устаткування, а також документує результати діяльності. Йдеться про обробку, переробку та фіксацію інформації, що дає змогу аграрним підприємствам обмінюватися нею у великих масштабах та у необмежений час.

Для України, як для країни з найбільш розвиненим аграрно-промисловим комплексом, актуальними є питання затребуваності видів сільського господарства в державі на різних територіях; експортування сировини із застосуванням логістичної документації; дослідження подальшого розвитку агробізнесу шляхом іноземних вкладів, висвітлених у договірній документації тощо.

Метою статті є аналіз актуальних питань, пов'язаних із специфікою роботи аграрних підприємств, розкриття особливостей роботи товариств з обмеженою відповідальністю, що виробляють сільськогосподарські товари та окремі послуги, документації як основного інструмента агропромислового комплексу.

Під час дослідження аграрної діяльності загалом було виділено такі завдання: порівняти товариства з обмеженою відповідальністю у Вінницькому регіоні та охарактеризувати документаційний аспект галузі, виділивши особливості ведення та зберігання документів.

Загальна характеристика аграрної діяльності. Зважаючи на те, що агропромисловість тримає першість у переліку найбільш затребуваних сфер економічної діяльності, варто розглянути як специфіку роботи аграрних підприємств, так й інформаційно-документаційну складову їхньої діяльності. На розвиток аграрної промисловості впливає низка чинників: природні умови, залучення людського ресурсу, науково-технічний прогрес. Усі перераховані аспекти дають змогу охарактеризувати сучасний стан цієї галузі. Також на розвиток аграрної промисловості здійснили вплив провідні європейські та північно-американські країни шляхом спільних економічних відносин та партнерства, а також вдало впроваджених інновацій та досвіду.